

Hónapló

Dalos György

Háborúk és választások

Berlin, 2025. február 13.

„Észak, Dél és Nyugat reszket, birodalmak, trónok vesznek”, konstatálta Goethe 1814-ben híres ciklusa, a *Nyugat-keleti díván* nyitóversében, s a nyugtalan éra ellen gyógyírt is ajánlott: „Napkeletre, fuss el messze, / ősi szellőt lélegezve! / Szerelem és bor és ének, / úgy ifjodnak ott a vének.” A „napkelet” Goethe földrajzában fantáziatermék, ő maga sohasem járt arrafelé, Európán belül is csak a francia Marne megyéig és az olasz Szicíliaig jutott el. Az álombéli tájat Háfiz perzsa költőtől vette át, gázeleit, azaz szerelmes verseit az ő Dívánja (verseskönyve) ihlette, amely akkoriban jelent meg németül. (Magyarul legutóbb Halasi Zoltán átköltésében.) Goethe mintegy feltámasztja Háfiz halhatatlan párját, Hátemet és Zulejkát, a szerelmes férfi szerepében pedig már-már leleplezően bújtatja el önmagát.

Mint hajnalpír gyújtod rőtre
azt a komor szirtfalat,
és még egyszer érzi *Hátém*
a tavaszt, a tűznyarat.

86

Ugye világos, hogy a „rőtre” hívórimhez a „Goethe” (Góte) kívánkozna válaszként? Így van ez az eredetiben is a „Morgenröte – Goethe” rímpárral, amelyet a fenti négy sorban Szabó Lőrinc ültetett át bravúrosan.

A weimari óriás 1814-es reális úti programja két német fürdőhelyre, a türingiai Bad Berkára és a hesseni Wiesbadenre korlátozódott – persze mindkét helyen múzsát is keresett és talált magának. Amitől pedig a „messze futást” ajánlotta, az a „fokozódó nemzetközi helyzet” volt. A borogyinói ütközet (1812) és a lipcsei „Népek Csatája” (1813) után 1814-ben a győzelmes porosz–oszt–rák–orosz koalíció százezer fős hadserege éppen bevonult Párizsba, és Napóleont Elba szigeti száműzetésbe kényszerítette. E nagyszabású hadmozdulatok mellett Goethe okkal vizionálta a három égtájra kiterjedő – ma úgy mondánánk, globális – katasztrófát. De vajon honnan vehette ehhez az olimposzi nyugalmat, kérdezi a mai olvasó, képernyőnéző, akinek idegein percenként két globális háború, az ukrajnai és a közel-keleti hírei villámlanak át?

*

Ha hinni lehet az előrejelzéseknek, tíz nap múlva megváltozik Európa politikai térképe. Az előrehozott német választáson a szélsőjobb Alternatíva Németországért (AfD) átütő sikerét jósolják – 20 százalékról van szó, míg a CDU 31 százalékra számíthat –, ez a legrövidebb út a kormányképes többséghez. Mindez kiegészülve a keleti tartományi eredményekkel – a volt NDK-ban 36

százalékig megy az AfD támogatottsága – olyan mértékű jobboldali eltolódást sejtet, amilyenre a Szövetségi Köztársaság történetében nem volt példa. Ez alatt Ausztriában a náci nosztalgiaikat ápoló Szabadságpárt (FPÖ) a tavaly őszi választáson 28,8 százalékos eredménnyel az ország legnagyobb politikai ereje lett, és forma szerint joggal kancellárt készül állítani Herbert Kickl személyében. Hasonlóan – legalábbis csendestársakként – kormányra jutottak a kategóriába sorolható pártok Olaszországban, Hollandiában, Szlovákiában és Lengyelországban, s ebbe a vonulatba illeszkedik a mi Fideszünk is. „Patriótákként” tisztelik magukat, amely önmeghatározás nem jelent mást, mint kisebb-nagyobb mérvű szembenállást az Európai Unióval. A nacionalizmus nemzetközisége – ezt a fából vaskarikát példázza Orbán Viktor suta kézcsókja, amellyel Alice Weidel AfD-elnököt köszöntötte a Karmelitában.

Most, a választási hajrá utolsó hetében történt, hogy egy 24 éves afgán migráns München belvárosában autójával belehajtott egy szakszervezeti felvonulásba, és harminchat, részben súlyos, életveszélyes sérülést okozott. A tettesről annyit lehet tudni, hogy a 2016-os menekülthullámmal, „kísérő nélküli fiatalokként” érkezett Németországba, a hatóság a „túrt” kategóriában tartotta számon, alkalmi munkásként egy fitnessklubban, majd bolti detektívként dolgozott. Mielőtt azonban bármi egyéb kiderülhetne róla, maga a hozzá kötődő esemény máris hatással van a február 23-i választás kimenetelére – minden jel szerint az AfD-t fogja erősíteni. Mégsem ez a közvetlen befolyás foglalkoztat most, hanem a történetek szinte sorsszerű háttere: a szerencsétlen Afganisztán, amelynek álmos feudalizmusát 1978-ban szovjet ihletésű államcsíny verte szét. A hatalomra juttatott „szocialista” rendszer pedig az amerikaiak által támogatott fegyveres iszlám ellenzékkel, a tálibokkal találta szembe magát, akiknek „sikerült” az emberi civilizáción kívülre helyezni az országot. Az így előállott nihiltől érkezett ez a fiatal ámokfutó, mintegy bosszút üzenve sorsáért a művelt Nyugatnak és benne a vén Európának. Mi meg csak buzgón kalkuláljuk az ebből adódó szavazati arányokat.

*

Mennyivel egyszerűbb elkezdni, mint befejezni egy háborút! Lám, 1979 decemberében, amikor a szovjet vezetés úgy döntött, hogy beavatkozik az afgán belharcokba, mindössze egy „korlátozott csapatkontingens” átküldéséről volt szó. Csakhogy a hadművelet látható siker nélkül elhúzódott és súlyos emberáldozatokat követelt, nem is szólva a milliárdos anyagi veszteségekről. A helyzet kilátástalanságát már marsallok és tábornokok is felismerték, de az egymást követő elaggott és beteg moszkvai pártfőtitkárok nem tudtak/mertek észszerű döntést hozni a konfliktus beszüntetéséről. A témát csak Mihail Gorbacsov hozta szóba – fogják még áldóan említeni a nevét! –, de neki is négy évébe telt, mire keresztülhajtotta a kivonulásról hozott 1985. szeptemberi határozatot. 1986 őszen ekként fakadt ki a politikai bizottság tagjai előtt: „Hét éve folytatjuk ezt a háborút. Néhányan azt állítják, hogy ha így megy tovább, eltarthat még húsz vagy harminc évig is. Így is lesz! Miért lóg még mindig levegőben ez a kérdés? Mikor csináltok már valamit? Melyik irodában határoztak úgy, hogy keresztbe tesznek a politikai bizottság döntésének?” Ehhez képest telt el

még majdnem három év, mire Szokolov marsallal az élén a 40. hadsereg utolsó katonája is átkelt az Amu-darja hídján, és hazai földre lépett.

Elképzelem, amilyen optimista szeretnék lenni, hogy Putyin környezetében is akad valaki, aki belátja az orosz zsargonban „különleges katonai művelteként” becézett vérontás értelmetlenségét. Teszem fel, hogy idevágó nézeteivel érvényesülne, és nem zuhanna ki például egy e célra kinyitott ablakon. Elindulnának a tárgyalások nemzetközi garanciákról, a megbékélés módozatairól és Ukrajna újjáépítéséről. Mennyi idő múlva mondhatnák azt, hogy a két nemzet közötti ellenségeskedés lezárult, s mindkettő a békés – azt már alig merném mondani, hogy demokratikus! – megújulás fázisába léphet. Mikor lesz az? 2040-ben? 2052-ben? Csokonai fohásza kívánkozik a nyelvem hegyére: „Siess, késő század! jövel, óh boldog kor! / Én ugyan lelketlen por leszek már akkor, / De jöttödre vígan zengem énekemet: / Vajha te csak egyszer említnél engemet.

*

Turisztikai szempontból nem volt túl szerencsés ötlet, hogy január végén néhány napot Várnában töltsünk A.-val. Nyári fürdőhely télen elég vigasztalan látványt tud nyújtani, s a városközpont két főutcája sem kínált különösebb izgalmat. Ráadásul estére kiürülnek az utcák, bezárnak a kávéházak, úgyhogy nekünk sem maradt más, mint visszabattyogni a Tengerparti bulváron lévő szállodánkba, s a nyitott ablaknál egy-egy pohár bor mellett nézni a csillagos eget. Utolsó délelőtt viszont váratlan élményben lett részünk a várnai csata múzeumában.

88

A kiállítás a téma természeténél fogva elsősorban hadtörténeti jellegű – harceszközök, páncélingek, sisakok, korabeli metszetek és térképek bőségesen illusztrálták a késő középkor és kora újkor egyik legnagyobb ütközetét. Az egyik oldalon az Oszmán Birodalom Murád szultán vezette serege, a másikon a koalícióba tömörült keresztény hadak, élükön III. Vladislav Varnencsikkel, akiben nem nehéz felismerni II. (Várnai) Ulászló magyar, cseh és horvát királyt, valamint Hunyadi Jánossal. A csatát, mint ismeretes, a keresztény fél veszítette el, miután a törökök Ulászló levágott fejét lándzsára tűzve mutatták fel, pánikba ejtve ezzel az ellenfelet. Maga Hunyadi is csak szerencséjével menekülhetett ki a csatamezőről.

Szakmailag (mint valamikori segédmuzeológusnak) tetszett a kiállítás, ám a látottak melankolikus tűnődésre készítettek. A bolgár cárság a környék valamennyi állama közül a legősibb, 681-től keltezi magát, ám éppen a várnai csata idején Bulgária, mint olyan, nem létezett, a nép török hódoltság alatt élt, és nemzeti létre csak a 19. századi megújulás időszakában ébredt. Annál érdekesebb, hogy ezt a diadalmasnak éppen nem nevezhető ütközetet Bulgária önazonossága egyik forrásaként ünnepli, valahogy úgy, mint mi magyarok Attila diadalait. Ez a bonyodalmas helyzet egészen a várnai repülőtérig foglalkoztatta a képzeletemet, s csak akkor hagyott el, amikor a repülőgép ablakából utolszor vettem szemügyre a főépület homlokzatán a „Bulgária Várna Repülőtér” felirat mellett a hasonlóan éles neonfényvel világító cirill betűs „Шенген” szót: Igen, ez év január 1-jétől Bulgária tagja lett a schengeni térségnek. Vannak még happy endek.